

Kostbare stenen

Met het Japanse voornemen om kernenergie uit te faseren, neemt ongetwijfeld het belang van weg gelegen rotsblokken toe, zeker als deze een significante bijdrage leveren aan de ruime afbakening van de economische zone. De grens van de Japanse economische zone perkt tegelijkertijd de ambities in op grondstoffen- en energiegebied van de grote westerbuur en vormt ook de scheidslijn van waaruit de VS strategisch de boel in de gaten kan houden. Ziehier het mechanisme van een oplaaiend regionaal conflict met geopolitieke dimensies.

Door
Coby van der
Linde

Het besluit van Japan om de rol van kernenergie op termijn te vervangen door duurzamere energiedragers is vooral bedoeld om de publieke opinie rijp te maken voor het toch weer opstarten van de eerder stilgelegde centrales. Na de oliecrisis van 1973 werd de importafhankelijkheid van het energiearme Japan opgevangen door de ontwikkeling van een aanzienlijke kernenergie-industrie. Deze voorzag in ongeveer eenderde van de stroomproductie. De lange periode van uitfasering maakt van de nucleaire sector in Japan echter op slag een krimpende industrie, waar tot voor kort nog met aanzienlijke groei rekening werd gehouden. Na de Fukushima-ramp werden uitein-

delijk alle kerncentrales stilgelegd voor veiligheidsinspecties. Tussen mei en juli van dit jaar stonden alle centrales stil; in juli werden onder groot protest twee centrales weer opgestart. Vraagmanagement en de opwekking van stroom met geïmporteerde fossiele brandstoffen heeft vooralsnog grote problemen in de energievoorziening voorkomen. De importen van vooral LNG stegen aanzienlijk. Japan fungeerde als een ware LNG-spons, waardoor de tegenvallende vloeibare gasvraag in andere importerende landen ruimschoots werd gecompenseerd. De Japanse honger naar fossiele brandstoffen zal toenemen, ondanks de opbouw van duurzame capaciteit, naarmate de daad bij het woord moeten worden gevoegd. Het belang van het ontwikkelen van eigen productie neemt toe en daarmee het belang van het behoud van soevereiniteit over de rotsblokken waaronder olie- en gasvoorraden worden vermoed. Sinds in 1969 gewag werd gemaakt van olie en gasvoorraden in het gebied rond de Senkaku/Diaoyu-eilanden, worden deze ook geclaimd door China en Taiwan.

China

Het belang van het vinden van eigen olie- en gasvoorraden is ook groot voor China. In alle projecties van het energiegebruik van China in de komende decennia valt de enorme groei van de olie-importen op. De handelsbalans zal er een metamorfose door ondergaan. Iedere binnenlandse bijdrage van energiedragers aan de energievoorziening is meegenomen om de oplopende olierekening te compenseren. Zolang het succesvol exploiteren van

de schaliegasvoorraden niet zeker is, blijft de potentie van offshore winning een belangrijke andere mogelijkheid om de importquote te beheersen. Zeker nu de economie steeds meer moet groeien op basis van binnenlandse vraag zal de groeiende import van energie zwaarder gaan wegen.

Schermtselingen

In de afgelopen jaren zijn er verschillende schermutselingen geweest met landen die grenzen aan de Zuid-Chinese Zee over de demarcatie van de economische zone en de soevereiniteit over eilanden en riffen voor de kusten. Eerder waren er ook al conflicten over dergelijke eilanden of groepen eilandjes en riffen in de Oost-Chinese zee tussen China, Taiwan en Japan. Sommige van deze conflicten reiken terug naar pijnlijke delen van de geschiedenis in de onderlinge relaties. Andere conflicten komen eerder voort uit de regionale ambities van China, terwijl het bestaan van China en Taiwan verschillende definities van de omvang van de economische zone impliceert. Op grond van oude claims beschouwt China beide Chinese Zeeën min of meer als een eigen binnenzee. Het heeft enkele landen in Zuidoost-Azië al tot nauwere samenwerking verleid in het exploiteren van de offshore energievoorkomens om de druk van China samen te weerstaan. Helaas biedt het UNCLOS, de VN-conventie van het recht van de zee, geen afdoende oplossing voor het conflict, noch zullen Japan en China, overtuigd van het nationale gelijk, gauw de gang naar arbitrage maken.

Licht ontvlambaar

In Europa, wellicht door de preoccupatie met de eigen sores, werd Azië in de afgelopen jaren voor-

gesteld als een bakken van rust en groeiende welvaart. Er bestond weinig aandacht voor de geringe onderlinge samenwerking en het wantrouwen tussen enkele landen. De positie van Taiwan was een oud probleem en de schermutselingen tussen Japan, Rusland, Korea, China, Taiwan, Filippijnen, Vietnam en Maleisië vaak niet meer dan een krantenkop. Echter, met de groei van de offshore olie- en gasindustrie zijn ook de conflicten toegenomen over de afbakening van de exclusieve economische zones in het gebied. Initiatieven van Maleisië om de reserves in betwiste gebieden gezamenlijk te exploiteren, hebben alleen resultaten opgeleverd tussen de landen van de ASEAN, maar niet in conflicten waar China ook partij is. China preferert een bilaterale benadering. Het opgelaaide conflict met Japan over de Senkaku/Diaoyu-eilanden is vooral ernstig omdat nationale sentimenten de situatie licht ontvlambaar hebben gemaakt.

Voorzieningszekerheid

De VS hebben enige jaren geleden de strategische aandacht om velerlei redenen verlegd naar Azië. Daar lijken ze nu de handen vol te krijgen met het bezweren van allerlei conflicten. Voorzieningszekerheid van energie is een centraal onderdeel van de strategische agenda van veel Aziatische landen, die door het langzame afscheid van nucleaire energie in Japan en de onzekerheden over de rol en omvang van duurzame vervangers, de komende jaren alleen nog aan belang zal winnen. Wordt vervolgd.

Coby van der Linde is hoofd van het Clingendael International Energy Programme en hoogleraar Geopolitiek en Energiemanagement aan de Rijksuniversiteit Groningen. ■